

HRVATSKO FILOZOFSKO DRUŠTVO

Simpozij
ČOVJEK U PROSTORU

Zagreb, 15.–17. prosinca 2016.
(Velika dvorana Školske knjige, Masarykova 28)

ORGANIZATOR

Hrvatsko filozofsko društvo

<http://www.hrfd.hr>

ORGANIZACIJSKI ODBOR

Predsjednik

prof. dr. sc. Zdravko Radman

Tajništvo

Mira Matijević

Marko Kos, mag. phil.

Krešimir Babel, prof.

izv. prof. dr. sc. Hrvoje Jurić

Luka Perušić, mag. phil.

doc. dr. sc. Marija Selak

POKROVITELJSTVO

Pokrovitelj simpozija je

Ministarstvo znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske

POTPORA

Simpozij je organiziran uz financijsku potporu

Ministarstva znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske

te potporu Turističke zajednice grada Zagreba i Školske knjige

Sadržaj

- *Čovjek u prostoru* (obrazloženje teme) 5
- Program simpozija 9
- Sažeci izlaganja 17
- Adresar sudionica i sudionika 81

ČOVJEK U PROSTORU

Obrazloženje teme

Prostor je jedan od temeljnih pojmova filozofije još od vremena antike, a posebnu važnost dobiva u analitičkoj filozofiji, odnosno u filozofiji znanosti. Za Kanta prostor (kao i vrijeme) spada u *quanta continua* i preduvjet je iskustva. Pojam prostora stubokom se mijenja s općom teorijom relativnosti i postaje neodvojiv od pojma vremena (*spacetime*).

Utvrđivanje ontološkog statusa prostora dovodi do uvjerenja o njegovoj samostalnoj opstojnosti (realizam) ili do njemu suprotstavljenog stava da je prostor rezultat moći spoznavanja (idealizam). U suvremenoj filozofiji uma prostornost se reinterpretera u kontekstu, s jedne strane, kognitivističkih pristupa i, s druge strane, u sklopu afirmiranja tjelesnosti (*embodiment*), djelatnog pristupa (*enactment*), kao aspekt eksternalizma i »proširenog uma« (*extended mind*).

Kako tema skupa u prvi plan stavlja suodnos čovjeka i prostora, interes se pomiče s euklidovskog (kvantitativnog) određenja k razumijevanju prostora kao fenomenalne (kvalitativne) kategorije (Heidegger, Merleau-Ponty) i kao poligona ljudskog djelovanja i stvaralaštva.

Pored klasičnih filozofskih pitanja i diskursa, tema skupa poticajna je za propitivanje raznih aspekata koji se danas čine aktualnima, kao što su primjerice: čovjek i okoliš; ljudska prisutnost u prostoru; tjelesnost i prostornost; propriocepcija; doživljaj prostora (fenomenološki pristup); prostor i prisutnost (*presence*); percepcija prostora (vizualna, taktilna, kinetička, itd.); neograničeni prostor (fizika) vs. ograničeni prostor (teologija); prostor i vrijeme; prostor i habitus; prostor i pamćenje; prostor i osjećaji; »poetika prostora«; prostor kao medij susreta; prostor kao poligon djelovanja – mogućnosti i ograničenja; arhitektura i oblikovanje prostora; urbano planiranje i život zajednice; urbani prostor vs. prirodni okoliš; zatvoreni vs. otvoreni prostor; peri-personalni i ekstra-personal-

ni prostor (neuroznanstveni pristup); likovno predočavanje prostora; okruženje robota; virtualni prostori.

Tematski obzor skupa omogućuje otvoreni interdisciplinarni pristup koji uključuje kako određene grane filozofije tako i druge discipline i područja istraživanja: filozofiju znanosti (fizike), filozofiju percepcije, fenomenologiju, kognitivnu znanost, neuroznanost, teoriju umjetnosti, estetiku, sociologiju, psihologiju, antropologiju, arhitekturu, robotiku i dr.

Prof. dr. sc. Zdravko Radman

PROGRAM SIMPOZIJA

Četvrtak, 15. prosinca 2016.

- 9.00–9.30 *Otvaranje simpozija i pozdravne riječi*
- 9.30–9.45 **Zdravko Radman** (Zagreb): Prostor, predmetnost, prisutnost
- 9.45–10.00 **Vanja Borš** (Zagreb): Osvješćivanje prostora i individualizacija
- 10.00–10.15 **Luka Perušić** (Zagreb): Integrativna bioetika prostora
- 10.15–10.30 *Rasprava*
- 10.30–10.45 *Pauza*
- 10.45–11.00 **Sandro Skansi** (Zagreb): Umjetne neuronske mreže i distribuirane reprezentacije pojmova: od strojne percepcije do obrade jezika
- 11.00–11.15 **Sead Alić** (Koprivnica/Zagreb): Subjektivni, transcendentalni, fizički i virtualni simboli prostora
- 11.15–11.30 **Vladimir Rismondo** (Osijek/Zagreb): Problem definiranja prostora u zrcalnoj, grafičkoj i digitalnoj slici
- 11.30–11.45 **Željko Uvanović** (Osijek): (Bogo)čovjek u prostoru torinskog platna. Filozofske, teološke i estetske meditacije o pokušaju trodimenzionalne rekonstrukcije nestalog tijela
- 11.45–12.00 *Rasprava*
- 12.00–12.15 *Pauza*
- 12.15–12.30 **Danijel Berković** (Osijek/Zagreb): Konceptualne metafore prostora u biblijskim Psalmima
- 12.30–12.45 **Boris Beck** (Koprivnica/Zagreb): Tamnica, pustinja, Hram – imaginarij biblijskih prostora
- 12.45–13.00 **Ivan Markešić** (Zagreb): Sveto u prostoru kao odrednica religijskoga identiteta
- 13.00–13.15 *Rasprava*
- 13.15–15.00 *Pauza*

SEKCIJA A (Velika dvorana)

- 15.00–15.15 **Mirela Karahasanović** (Tuzla): Leukipovo i Demokritovo poimanje praznine kao »elementa« kozmosa
- 15.15–15.30 **Goran Rujević** (Novi Sad): Isaac Newton, apsolutni prostor i racionalna mehanika
- 15.30–15.45 **Kristijan Gradečak** (Varaždin): Goetheova prabiljka i problem doživljaja prostora ne-euklidske geometrije
- 15.45–16.00 **Vanja Brkljač** (Zagreb): Nāgārjuna o prostoru i kretanju
- 16.00–16.15 *Rasprava*
- 16.15–16.30 *Pauza*
- 16.30–16.45 **Martina Žeželj** (Osijek): Prostornost bitka tubitka
- 16.45–17.00 **Dafne Vidanec** (Zaprešić): Problem »spacijalne orijentacije« u filozofiji Charlesa Taylora
- 17.00–17.15 **Goran Sunajko** (Zagreb): Estetička transprostornost genija u Schopenhauerovoj metafizici
- 17.15–17.30 **David Grčki** (Rijeka): Utjelovljena samosvijest u radovima Jorgea Luisa Bermúdeza
- 17.30–17.45 *Rasprava*
- 17.45–18.00 *Pauza*
- 18.00–18.15 **Mina Đikanović** (Novi Sad): Bitak – prostor – duša. Hegelova tematizacija prostora kao apstraktne općenitosti
- 18.15–18.30 **Ljudevit Fran Ježić** (Zagreb): Prostor u čovjeku. Transcendentalni idealitet prostora u Kanta, Maimona i Fichtea
- 18.30–18.45 **Nevena Jevtić** (Novi Sad): Subjektivnost i prostor. Osvrt na Lefebvrev koncept »proizvodnje prostora«
- 18.45–19.00 *Rasprava*

SEKCIJA B (Dvorana »Potkova«)

- 15.00–15.15 **Jelisaveta Petrović** (Beograd): Kozmos kao (novi) socijalni prostor
- 15.15–15.30 **Marin Beroš** (Pula): »Sažimanje prostora« kao čimbenik razvoja globalne demokracije
- 15.30–15.45 **Lana Pavić** (Zagreb): Prostor kao poligon djelovanja – mogućnosti i ograničenja. Suvremeno razumijevanje hospitaliteta kao načela mogućeg
- 15.45–16.00 **Ivica Kelam** (Osijek): Uloga i značenje međunarodnih trgovinskih ugovora u poimanju prostora
- 16.00–16.15 **Darija Rupčić Kelam** (Osijek): Privatizacija obrazovanja i sveučilišta kao javnih prostora
- 16.15–16.45 *Rasprava*
- 16.45–17.00 *Pauza*
- 17.00–17.15 **Slobodan Sadžakov** (Sombor/Novi Sad): »Događanje krajolika kao intimizirano vremenovanje«. Prostor, vrijeme i subjektivnost
- 17.15–17.30 **Luka Matić** (Zagreb/Osijek): Prema emancipatornoj prakseologiji urbanog prostora
- 17.30–17.45 **Hrvoje Jurić** (Zagreb): Javni prostori, zajedničko dobro i demokracija
- 17.45–18.00 **Enis Zebić** (Zagreb): Prostor i lažna ideja napretka
- 18.00–18.15 **Iskra Krstić** (Beograd): Urbani akteri. Razlike u razumijevanju gradskog prostora i njihove posljedice za urbani razvoj Zagreba i Beograda
- 18.15–18.45 *Rasprava*

Petak, 16. prosinca 2016.

- 9.00–9.15 **Luka Janeš** (Zagreb): Psihički prostor
- 9.15–9.30 **Iva Šokičić** (Zagreb): Pozicija rodnih identiteta i konceptualizacije seksualnosti u društvu kao prostoru
- 9.30–9.45 **Stefan Janković** (Beograd): Hijazmička struktura mjesta: principi lokalizacijskog ukrštanja društvenog
- 9.45–10.00 **Ivo Alebić** (Zagreb/Sinj): Prostor dionizijskog stanja (prostor ekstaze)
- 10.00–10.15 *Rasprava*
- 10.15–10.30 *Pauza*
- 10.30–10.45 **Iris Vidmar** (Rijeka): Empirijski i intelektualni interes za lijepo u poeziji Roberta Frosta
- 10.45–11.00 **Ivan Molek** (Zagreb): Književni prostor i prostor antimoderнизma
- 11.00–11.15 **Ivan Jarnjak** (Zagreb): Baudelaire, Benjamin, Debord – od *flaneura* do psihogeografije
- 11.15–11.30 **Matija Mato Škerbić** (Varaždin): Suitsova *Utopija* – prostor u kojem se sport igra, a ne radi
- 11.30–11.45 *Rasprava*
- 11.45–12.00 *Pauza*
- 12.00–12.15 **Divna Vuksanović, Vlatko Ilić** (Beograd): Prostor: teatar – mediji – stvarnost
- 12.15–12.30 **Blaženka Perica** (Split): Bezdomnost, *site specific works* i dinamika deteritorijalizacije u prostorima umjetnosti
- 12.30–12.45 **Katarina Rukavina** (Rijeka): Poetičko propitivanje iskustva prostora. »Suprematistička kompozicija br. 1, crno na sivom« Kristine Leko
- 12.45–13.00 *Rasprava*
- 13.00–13.15 *Pauza*

- 13.15–13.30 **Aleksandra Raičević** (Beograd): Čovjek danas – prašina u kiberprostoru
- 13.30–13.45 **Nenad Vertovšek** (Zadar), **Ivana Greguric** (Zagreb): Filozofija budućih kiberprostora i transhumanistička stvarnost
- 13.45–14.00 **Amela Delić** (Tuzla): Informativni web-portal u Bosni i Hercegovini – mjesto preplitanja različitih kultura sjećanja
- 14.00–14.15 *Rasprava*
- 14.15–16.00 *Pauza*
- 16.00–16.15 **Josip Berdica** (Osijek): Prostor dosade
- 16.15–16.30 **Andelina Svirčić Gotovac** (Zagreb): Dehumanizacija i otuđenost kao pojave u postmodernim stambenim naseljima
- 16.30–16.45 **Andelka Mirkov** (Beograd): Vežanost za susjedstvo – rekonceptualizacija pojma
- 16.45–17.00 **Sonja Podgorelec, Sanja Klempić Bogadi** (Zagreb): Život na otoku – (ne)sklad čovjeka i prostora?
- 17.00–17.15 *Rasprava*
- 17.30 *Godišnja skupština Hrvatskog filozofskog društva*
- 20.30 *Cocktail*

Subota, 17. prosinca 2016.

- 9.00–9.15 **Zorana Protić, Matija Veleglavac** (Zagreb): Potencijali praznine ili o neodređenosti
- 9.15–9.30 **Emil Jurcan** (Pula): Prostor vizualnog, prostor taktilnog
- 9.30–9.45 **Denis Novko** (Varaždin): Prostor u čovjeku: odnos »izvorne« arhitekture i glazbe
- 9.45–10.00 **Natali Hrbud** (Zagreb): Obitelj Gučetić – renesansni ljetnikovac u Trstenom – »sadašnji« Arboretum Trsteno
- 10.00–10.15 *Rasprava*
- 10.15–10.30 *Pauza*
- 10.30–10.45 **Vesna Ivezić** (Zagreb): Ljudskost kao svijest o sebi. Racionalna priroda – tegoba čovječanstva
- 10.45–11.00 **Nikola Biliškov** (Zagreb): Prema jedinstvu čovjeka i prostora
- 11.00–11.15 **Damir Hršak** (Sisak/Zagreb): Cjelovitost pristupa okolišu
- 11.15–11.30 **Tamara Sertić** (Zagreb): *Mi i njihov* prostor. Što nas uči Amazona?
- 11.30–11.45 **Mirna Petak** (Zagreb): Konoplja u službi ekocentričnog pristupa okolišu
- 11.45–12.15 *Rasprava*
- 12.15–12.30 *Pauza*
- 12.30–12.45 **Iva Rinčić, Amir Muzur** (Rijeka): Potter i prostor. Prilog bioetičkom promišljanju međudnosa okoliša, prostora i arhitekture
- 12.45–13.00 **Dalia Matijević** (Zagreb): Etika institucionalne zaštite prirode. Studija slučaja Nacionalni park Krka
- 13.00–13.15 **Mladenka Dabac** (Berlin/Karlsruhe/Zagreb): Povezivanje EU prostora – zeleni urbanizam i gradovi budućnosti
- 13.15–13.30 *Rasprava*
- 13.30–14.00 *Završna rasprava i zatvaranje simpozija*

SAŽECI IZLAGANJA

IVO ALEBIĆ

Zagreb/Sinj, Hrvatska

Prostor dionizijskog stanja (prostor ekstaze)

Dioniz je starogrčki bog prazničkoga pijanstva, entuzijastične ekstaze, rasklikalog života, razobručenih nagona i orgijastičke huke. U prostoru *dionizijskog stanja* red, pravila, zakoni, običaji – sve se gubi u divljem kovitlacu bučne muzike. Sve ograde se ruše, zaboravlja se sram, suzdržanost, prepušta se slasti mahnitog plesa, osjeća se nadiranje života u sebi.

Prostor *dionizijskog stanja* ili prostor ekstaze podrazumijeva svijet u kojem se vanjski prostor u potpunosti zanemaruje. U izlaganju ću podrobnije prikazati prostor dionizijskog stanja i opisati njegov odnos s vanjskim prostorom. Dotaknut ću se i pitanja morala i slobode, odnosno što se s moralom i slobodom događa jednom kada čovjek uroni u taj specifičan, unutarnji, ljudski prostor.

Učenik sam filozofa Dioniza i radije bih da sam satir negoli svetac.

SEAD ALIĆ

Sveučilišni centar Koprivnica, Sveučilište Sjever, Koprivnica, Hrvatska

Subjektivni, transcendentalni, fizički i virtualni simboli prostora

Namjera je teksta propitati ideju prostora imajući na umu povijesno napredovanje od psihološkog, jezičnog, subjektivnog prema virtualnom prostoru. Rađanje prostora u jeziku prve komunikacije stvorilo je pretpostavku transcendentalnog ujedinjenja idejnog i materijalnog. Prostor je medij ujedinjenja svjetova u čovjeku ali jednako tako i medij virtualnih svjetova u kojemu se stečene strukture prelijevaju u nove, virtualne oblike.

Jezik se problematizira kao zrcalo u kojemu se ogleda čovjekovo nalaženje u prostoru. Sam je čovjek biće koje zajedno sa svojim simbolima uspostavlja prostor kao dimenziju u kojoj će realizirati svoju potrebu da vlastitim simbolima uspostavi svoj svijet.

BORIS BECK

Sveučilišni centar Koprivnica, Sveučilište Sjever, Koprivnica, Hrvatska

Tamnica, pustinja, Hram – imaginarij biblijskih prostora

Tamnica, pustinja i Hram temeljni su prostori središnje naracije Staroga zavjeta – oslobađanja Hebreja iz Egipta te puta u Obećanu zemlju. Put kroz pustinju – suprotnost civilizaciji ispražnjenoj od znakova – vodi od mračne i ograničene tamnice do ekskluzivnog prostora bogoštovlja. Taj se put ponavlja u biografijama ključnih likova Starog zavjeta (Josipa te Davida u osvajanju vlasti), dok disidenti idu u suprotnom smjeru (David u bijegu od Šaula, Ilije, Jeremije i Jona). Obrnutu shemu slijede i središnji likovi Novog zavjeta: Ivan Krstitelj, Isus i Pavao. Hram je za biblijskog čovjeka povlašten prostor epifanije, imaginarij pustinje obuhvaća smrt, đavolsku napast i nadnaravne objave, dok se simbolična tamnica lokalizira kao bunar, cisterna, špilja, utroba nemani ili grob, mjesto mraka i sljepoće, ali i uskrснуća. Put kroz pustinju u naraciji spaja i preklapa tamnicu i Hram.

JOSIP BERDICA

Pravni fakultet, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Hrvatska

Prostor dosade

Razmišljanja o dosadi, tipičnom fenomenu modernosti, relativno su rijetka iz razloga što se radi o stvarnosti u kojoj živimo, a ne nešto o čemu sustavno promišljamo. Dosada je bitan dio naše svakodnevice, nešto što nam ispunjava kako prostor tako i vrijeme. Dosadu stoga ne možemo odvojiti niti od prostora (u kojemu se dosađujemo) niti od vremena (u kojemu se dosađujemo). Cilj je ovoga izlaganja pružiti misli za koje se nadamo da bi nam mogle približiti fenomen dosade ali i njegovo razumijevanje u svijetu u kojem je pregršt prostora (i mjesta) gdje nas ona može snaći. S druge strane, premda se čini bezopasnim, ovaj fenomen može značajno utjecati na našu svakodnevicu, osobito uzmemo li u obzir da je dosada središnji kulturni fenomen unazad nekoliko stotina godina. Dosada koincidira sa smislom koji moderni čovjek traži u nekim drugim prostorima prekoračujući sebe time što će svim dostupnim prostorima izvan sebe davati novi smisao.

DANIJEL BERKOVIĆ

*Visoko evanđeosko teološko učilište, Osijek /
Biblijski institut, Zagreb, Hrvatska*

Konceptualne metafore prostora u biblijskim Psalmima

Biblijska knjiga Psalama sadrži niz metafora kretanja i orijentacije u realnom i virtualnom prostoru. Psalmist je smješten u širi psalmodijski i biblijski konceptualni prostor te se tek djelomice kreće kroz realni geometrijsko-euklidski prostor. Češće ga nalazimo kako se kreće u konceptualnom i nehomogenom prostoru. Njegova percepcija konceptualnog prostora pobuđuje u njemu emotivna stanja ili emocionalne reakcije. U tom su prostoru metafora kretanja za psalmista označene *načinom* kretanja (on trči, juri, leti, brza, luta, posrće), potom i *usmjerenim* kretanjem (on silazi, uzlazi, ustaje). On *bježi* (od dušmana), *leti* (jer život brzo prolazi). Glavne prostorne metafore psalmista su orijentirane vertikalno (gore–dolje) ili horizontalno (lijevo–desno). Prostorne metafore pomažu razumijevanju emocionalnog stanja psalmista ali i nekih njegovih teoloških pretpostavki.

MARIN BEROŠ

Institut društvenih znanosti »Ivo Pilar«, Područni centar Pula, Hrvatska

**»Sažimanje prostora«
kao čimbenik razvoja globalne demokracije**

Globalizacija je niz međupovezanih procesa koji zajedno djeluju na »smanjenju« našeg životnog prostora. Uistinu, novi oblici povezanosti koji su nastali razvojem međunarodnog prometa, a još višem razvojem informatičke tehnologije, postupno nas sve više čine članovima globalne ljudske zajednice, htjeli to mi ili ne. Naravno, ovakav razvoj ima svoje potencijalno pozitivne kao i potencijalno negativne učinke. Ovaj će se rad zadržati na pozitivnim učincima te će probati sažeto predstaviti koje nove potencijale za razvoj globalne demokracije nudi ovo suvremeno »sažimanje prostora«.

NIKOLA BILIŠKOV

Institut Ruđer Bošković, Zagreb, Hrvatska

Prema jedinstvu čovjeka i prostora

Ego- i antropocentrični diskurs rezultira simplificiranom percepcijom odvojenosti čovjeka od prostora. U skladu s time čovjek prirodu percipira kao nešto izvan sebe; ona je za njega prostor zaštite ili prostor osvajanja. Očito, to dobro funkcionira u procesu spoznaje objektivne stvarnosti. No smijemo li pristati isključivo na takav diskurs? Drugim riječima, je li jedini mogući pogled na svijet onaj odozgo? Je li možda moguća i promjena diskursa kroz uranjanje u i stapanje s prostorom? Takva interakcija podrazumijevala bi brisanje razgraničenja između subjekta i objekta. Poetski je to doživljaj svijeta u kojem se čovjek i prostor međusobno prožimaju te čovjek postaje neodvojivim dijelom prostora, kao što i prostor čini čovjeka samog. Za ilustraciju poslužit ćemo se primjerom »osvajanja planinskih vrhova«, koje se nekritičkim korištenjem uobičajilo i uvriježilo u planinarskom žargonu.

VANJA BORŠ
Zagreb, Hrvatska

Osvješčivanje prostora i individualizacija

Izlaganjem će se naznačiti povezanost osvješčivanja prostora i individualizacije čovjeka. U tu će se svrhu prikazati proces osvješčivanja prostora, i to u kontekstu ljudske filogeneze i ontogeneze, dakle, od nesvjesne stopljenosti s prostorom do njegova objektiviziranja. U svakom slučaju, tek potpunim osvješčivanjem (objektiviziranjem) prostora čovjek u potpunosti osvješčuje i sebe kao individuu (subjekt).

VANJA BRKLJAČ

Zagreb, Hrvatska

Nāgārjuna o prostoru i kretanju

Nāgārjunina analiza prostora i kretanja ima istaknuto mjesto u njegovom projektu odbacivanja svih metafizičkih kategorija kao konceptualnih konstrukcija koje zakrivaju istinsku stvarnost. Dok *abhidharma*, ranija budistička škola, analizira osobu ili »ja« kao bujicu jednokratnih psihofizičkih sastavnica, trenutnih »događaja« svijesti (*skandhe*), dublja i suptilnija škola *madhyamaka* analizira sve vidove pod kojima nam se svijet pojavljuje, pokazujući da nema ničega što bi posjedovalo vlastitu prirodu (*svabhava*). Svi fenomeni prazni su od vlastite prirode – to je, u formuli, smisao središnjeg pojma praznine (*sunyata*). Istinska stvarnost izmiče svim dualističkim kategorijama kao što su nastajanje i nestajanje, uzrok i učinak, kretanje i stajanje. Ovakvim konstruiranjem samo se nameću granice tamo gdje ih u stvarnosti nema te se načini pojavljivanja cjeline individuiraju u samostalno postojeća bića i njihove karakteristike. Apsolutna istina (praznina) i relativna istina (sveprožimajuća isprepletenost pojavnog svijeta) uistinu su jedno.

MLADENKA DABAC

Berlin/Karlsruhe, Njemačka / Zagreb, Hrvatska

Povezivanje EU prostora – zeleni urbanizam i gradovi budućnosti

U okviru transnacionalnih autorskih projekata *+Green Concept*, *+Green toplice*, *+Green hotel*, koji se realiziraju od 2003. do 2016. na razini Europske unije, interaktivno se propituje i potvrđuje *EU Case Study / EU Best Practice +Green Concept* kao transdisciplinarna, znanstveno-strukovna i istraživačka baza svih relevantnih slojeva održivosti. Kontinuiranim, transnacionalnim slijedom postignuća između ishodišne zemlje i zemlje implementacije, nastaje potpuno novi, inovativni transfer znanja (*interactive intelligence*), čija stalna gradacija znači prednosti, uštede i posebnosti (atribucije *plusa* u *plus green conceptu*) za sve sudionike. Kako su krajem 2014. godine Hrvatskoj, kao najmlađoj članici EU, odobreni strukturni EU fondovi i poticaji za razdoblje 2014.–2020., ovim se izlaganjem predstavlja *Triple Helix* autorske projekte na razini EU, kao studije slučaja za slične projekte u Hrvatskoj, u smislu obrazaca novih, inovativnih rješenja za oplemenjivanje našeg prostora i prostora EU. Pritom je *prostor* nadređeni, globalni, dragocjeni kontinuum u skladu s izazovima i prilikama novog milenija, a *čovjek u prostoru* ishodište je i mjerilo svega navedenog.

AMELA DELIĆ

Filozofski fakultet, Univerzitet u Tuzli, Bosna i Hercegovina

Informativni web-portal u Bosni i Hercegovini – mjesto preplitanja različitih kultura sjećanja

U ovom radu analiziramo odnos prema prošlosti u virtualnom prostoru Bosne i Hercegovine. Zanima nas kako *online* mediji pristupaju temama iz bliske konfliktne prošlosti te poštuju li prostore sjećanja koji su suprotstavljeni njihovom vlastitom. *Online* prostor smatra se demokratičnijim i slobodnijim u odnosu na realni. Istraživali smo kako portali radiosarajevo.ba, klix.ba, glassrpske.ba, poskok.info, nezavisne.com, avaz.ba, oslobođenje.ba, hercegovina.info, buka.com, pressrs.ba pristupaju važnim datumima te jesu li u *online sferi* nadiđena ograničenja u sjećanju koja postoje u *offline svijetu*. Analiziramo koliko zajedničkog ima u sjećanju naroda u Bosni i Hercegovini te koje su to ključne figure sjećanja svakog od tri konstitutivna naroda. Provjerili smo služe li novi mediji povezivanju i čovjekovom oslobođenju od stega nacije, religije i kulture. Međutim, istraživanje navedenih portala pokazalo je prijenos ograničenja u percepciji tuđih sjećanja iz *offline* u *online* sferu.

MINA ĐIKANOVIĆ

Filozofski fakultet, Univerzitet u Novom Sadu, Srbija

Bitak – prostor – duša

Hegelova tematizacija prostora kao apstraktne općenitosti

U filozofiji njemačkog idealizma postaje očiglednim da nije čovjek u prostoru i vremenu, već su prostor i vrijeme u čovjeku. Antički filozofi ne poznaju fenomen *prostora* kao apstrakcije, već samo *mjesta* kao potpuno ispunjenog prostora, događajnosti onoga *hic* kojoj odgovara događajnost onoga *nunc*. Tek Newtonova tematizacija omogućuje apstraktna određenja prostora i vremena. U Kantovoj se filozofiji samorazumljivi objektivitet njutnovskog prostora transformira u apriorni subjektivitet prostora kao čiste forme osjetilnosti. Za Hegela je prostor čista apstrakcija, *prvo određenje prirode*. U radu se nastoji rasvijetliti Hegelovo razumijevanje prostora po analogiji s bitkom kao prvim momentom znanosti logike te dušom kao prvim momentom filozofije duha. Bitak, prostor i duša označavaju prve apstrakcije u kojima je pod paradigmom čiste nužnosti *in nuce* sadržan čitav kategorijalitet slobode. Filozofija prirode započinje pojmom prostora a završava pojmom roda, otkrivajući slobodu kao vlastiti supstrat. Time se omogućuje da se čista apstraktnost prostora kao *res extensa* iz sebe razvije u konkrekciju *res cogitans*.

KRISTIJAN GRADEČAK

Varaždin, Hrvatska

Goetheova prabiljka i problem doživljaja prostora ne-euklidske geometrije

Krajem 18. stoljeća Goethe je vlastitom metodom došao do značajnih otkrića na području morfologije biljaka. Najvažnije otkriće nazvao je prabiljkom, odnosno tipom koji u biljnom svijetu očituje svoje metamorfoze. Iskustveno utemeljivši novo shvaćanje organskog svijeta uopće dao je snažan poticaj tadašnjim istraživanjima filozofije prirode. Oba usmjerenja, idealistička filozofija prirode i Goetheova prirodoznanstvena metoda, prepoznala su proturječje kao princip prirodnog života. Ono se u organskim tijelima uspostavlja između snaga skupljanja i širenja. Njihova suprotstavljenost odgovara onoj između središnjih i perifernih snaga, od kojih se jedne prikazuje u prostoru euklidske a druge u prostoru ne-euklidske geometrije. Goetheova je prabiljka dinamičko jedinstvo zora i pojma dobiveno promatrajućim mišljenjem ideje biljke, zahvaćene u dinamičkom jedinstvu ritmičke izmjene središnjih i perifernih snaga. Iako se od 19. stoljeća do danas razvilo više oblika ne-euklidskih geometrija, ostalo je nerazjašnjeno koji sadržaj ispunjava takav prostor, kakve se predodžbe mogu dobiti iz njega te jesu li primjenjive na bića realnog svijeta. Međutim, čovjek ipak spoznaje jedinstvo realno-idealnog svijeta, što se ne može shvatiti ako se poriče opstojnost perifernih snaga i mogućnost zora iz perifernog središta.

DAVID GRČKI

Rijeka, Hrvatska

Utjelovljena samosvijest u radovima Jorgea Luisa Bermúdeza

U izlaganju ću prezentirati tezu utjelovljene samosvijesti, odnosno tezu utjelovljenog jastva (*embodied self*) koju zastupa Jorge Luis Bermúdez. Bermúdez na iznimno intrigantan i zanimljiv način spaja klasičnu fenomenologiju Edmund Husserla i Mauricea Merleau-Pontyja sa suvremenim istraživanjima u područjima razvojne psihologije, kognitivne arheologije i kognitivne etologije. Bermúdezova se argumentacija temelji na somatskoj proprioceptiji, odnosu subjekta i njegovog neposrednog okoliša, osjećaju subjekta u prostoru, te tjelesnosti samog subjekta. Na ovim temeljima Bermúdez gradi svoj *Jednostavni argument* (*The Simple Argument*) u kojemu zaključuje da se upravo u nesvjesnom osjećaju vlastitog tijela i njegovog odnosa s prostorom nalazi temeljni oblik samosvijesti. Bermúdez ovu vrlo kontroverznu tezu potkrjepljuje istraživanjima iz razvojne psihologije, kognitivne arheologije i kognitivne etologije unutar okvira fenomenologije.

NATALI HRBUD

Filozofski fakultet Družbe Isusove, Zagreb, Hrvatska

Obitelj Gučetić – renesansni ljetnikovac u Trstenom – »sadašnji« Arboretum Trsteno

Spomene li se obitelj Gučetić i ljetnikovac Trsteno kao da se već *ulazi* u *interdisciplinarni prostor*. Prezime Gučetić humanist filozofske struke zasigurno će povezati s imenom hrvatskog renesansnog filozofa Nikole Vitova Gučetića (1549.–1610.), koji je pišući svoje *Dijaloge o ljepoti i ljubavi* morao biti nadahnut i ljepotama svoga »vrta« (perivoja) i mediteranskog okoliša. Nadalje, i zgrada ljetnikovca u Trstenom zasigurno bi trebala biti tema »arhitektonskih propitivanja« kao što je to recimo sam perivoj, današnji Arboretum Trsteno. Iz različitih znanstvenih područja o Arboretumu Trsteno pisali su akademik Aleksandar Ugrenović (šumarstvo i botanika), povjesničarka umjetnosti Ana Deanović, a nedavno i Maja Anastazija Kovačević (doktorski rad *Perivoj Gučetićeve ljetnikovca u Trstenom*) te Mladen Obad Šćitaroci iz aspekata arhitekture. Postavlja se pitanje: ima li okoliš u kojem čovjek živi ikakvog utjecaja na dinamiku njegovog misaonog izražavanja?

DAMIR HRŠAK

Metalurški fakultet u Sisku, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

Cjelovitost pristupa okolišu

Cjelovit pristup okolišu uključuje istraživanje mogućnosti i postavljanje modela dobrohotnog suživota bića na Zemlji. Cjelovitost se ogleda u tome što se ne obrađuje samo pojedini segment okoliša već se promatra materijalni i duhovni okoliš kao nedjeljivu cjelinu. Pri cjelovitom pristupu okolišu ne postavlja se samo pitanje kako je nešto moguće postići u materijalnoj preobrazbi u smislu tehničkog napretka već i zašto je to potrebno te doprinosi li ili ugrožava dobrohotni suživot bića na Zemlji.

Dobrohotnost je ono što uljepšava i olakšava egzistenciju pojedinaca unutar društvene zajednice kada ona roditeljski brine i lucidno razvija plemenite sposobnosti svakog člana. Dobrohotnost uključuje i savjesnost, ozbiljnost, obzirnost, odgovornost kako u sadašnjosti tako i u budućnosti.

VESNA IVEZIĆ

Zagreb, Hrvatska

Ljudskost kao svijest o sebi

Racionalna priroda – tegoba čovječanstva

Čovjek je zatvoren u svoj um i time odijeljen od cjeline, prostora. Ovaj rad razmatra položaj čovjeka u svijetu u uvjetima sklonosti ljudskog uma k fragmentiranju i prisvajanju. Antropocentrizam, ishodišna točka svih drugih »izama« (rasizma, seksizma, nacionalizma), implicira model odnošenja prema cjelokupnom okruženju. Svaki »izam« ima svoj parcijalni *etos*, što je iskrivljena slika težnje čovjeka da se odupre sistemima koji ugrožavaju njegovu autonomnost, ali zbog nedostatka vizije cjelovitosti čovjek upada u aporije različitih stereotipa o tomu što ta autonomija treba biti (nacionalna, vjerska, rodna, rasna). Karakteristika je čovječanstva sveopća neprisutnost u svijetu. Prisutnost je stanje svijesti koje implicira sposobnost doživljaja cjelovitosti; to je proces koji nikada ne završava, i u suprotnosti je s mehaničkom prirodom racionalnog uma. Razvojem prisutnosti moguće je dostići svjesnost trenutka sadašnjosti, svjesnost sebe u prostoru, što se proširuje na svjesnost o okruženju, uronjenost u postojeće. Svijest suvremenog čovjeka je parcijalizirana jer vjeruje da se svijet sastoji od dijelova – znanstvenih područja, specijalizacijâ u medicini, mnoštva kategorija i potkategorija u svim djelatnostima, stvaralaštvu, iskustvu – te ulaže velik napor da bi uskladila funkcije tih dijelova u složenom mehanizmu egzistencije. Čovjek je izgubio sposobnost cjelovite vizije bitka, u toj vjeri u »mnogo znanja«, ali i etičkog ideala kao ideje o cjelovitosti, što bi trebala biti bit humanosti.

LUKA JANEŠ
Zagreb, Hrvatska

Psihčki prostor

Govoreći o fenomenu psihčkog prostora, možda bih nehotice mogao potaknuti na razmišljanje o trivijalnostima usmjerenim k relativizaciji supstancije prostora, međutim njegova sušt zapodijeva umnogome dalekosežniju filozofsku refleksiju. Kroz izlaganje ću nastojati obrazložiti činjenicu da je fenomen psihčkog prostora krucijalan za spoznavanje kretanja, naročito s obzirom na to da *psihe* predstavlja tangentu na kojoj opće iskon mišljevine, percepcija epistemičke namjere i praktički dijalektički dosluh uma i tijela. Ovu će tvrdnju slijediti kritika tretiranja cjelokupne problematike, naime činjenice da sâm fenomen psihe biva olako prekoračen u akademskim raspravama, odnosno da izostaje adekvatno zadiranje u pitanje merituma krucijalnosti i nezaobilaznosti navedenog. Koristeći Jungove misaone refleksije kao orijentir, izlaganjem namjeravam doprinijeti luminiranju tmine upitnika koja se vije nad percepcijom prostornosti fenomena psihe i ukazati na značaj filozofijske plodonosnosti dotičnog fenomena.

STEFAN JANKOVIĆ

*Institut za sociološka istraživanja, Filozofski fakultet,
Univerzitet u Beogradu, Srbija*

Hijazmička struktura mjesta: principi lokalizacijskog ukrštanja društvenog

Razradom Merleau-Pontyjevog koncepta hijazme (tijela), rad nastoji iznaći principe odnosa mjesta s prostorima/vremenima i, ponajviše, društvenim ustrojstvom. U tom smislu, koncept hijazme (tijela) uzima se za temelj supstantivne elaboracije teorije mjesta budući da se kroz ovaj koncept traže principi ukrštanja strukturnih osi koje postoje unutar raznolikih društvenih prostora. Utoliko se pristupa sintezi prakseoloških pristupa Pierrea Bourdieua i Henrija Lefebvrea te logike proizvodnje društvenog prostora ne bi li se mjesto postavilo u nepobitnu vezu sa složenošću društvenih odnosa, kao historijski uspostavljen poredak koji sažima (materijalnu) simultanost i koegzistenciju značenja i reprezentacija divergentno ustrojenih (struktura) društvenih prostora. Hijazmička struktura mjesta otuda se shvaća kao odraz preplitanja struktura društvenog prostora upisanih u tjelesne habituse, ali nužno oblikovana praksom.

IVAN JARNJAK

Zagreb, Hrvatska

Baudelaire, Benjamin, Debord
– od *flaneura* do psihogeografije

Figura *flaneura* poslužit će kao crvena nit vodilja kroz preobrazbe doživljaja modernog iskustva prostora, pogotovo urbanog prostora. No, čovjek je u razdoblju moderniteta izložen gotovo svakodnevnom šoku. Šok koji izaziva otuđenje, alijenaciju, kao važno metodološko sredstvo, izražava također i principalni način odnošenja modernog subjekta prema tehnologijom uvelike promijenjenom okolišu.

Poe i Baudelaire među prvima opisuju takvo stanje stvari. Kao najvažnije doprinose opisa načina egzistencije u moderni, u modernome velegradu, izdvojiti će se teorijski naponi Waltera Benjamina, Simmela i neoavangardne skupine Situacionistička internacionala. Putanjom od radikalno ambivalentnog socijalnog tipa *flaneura*, koji je posebno apostrofirao Baudelaire i kasnije Benjamin učinio gotovo ikoničkim likom, do koncepata psihogeografije, *derivea*, unitarnog urbanizma, pokušat će se predočiti sve one promjene u odnosu čovjeka i vanjske okoline – te pojavama urbanizacije, industrijalizacije, racionalizacije – u percepciji prostora. Važno je uočiti i otpore komodifikaciji, načine ponovnog prisvajanja privatnog prostora, borbe za slobodni koncept prostora/vremena, oslobađanje svakodnevnog bivstvovanja, naročito u modernoj i suvremenoj umjetnosti, avangardi i neoavangardi, gdje se izdvaja otkriće tzv. »četvrte dimenzije« u ranom kubizmu, čime moguće dolazimo do jedne specifične poetike prostora.

NEVENA JEVTIĆ

Filozofski fakultet, Univerzitet u Novom Sadu, Srbija

Subjektivnost i prostor

Osvrt na Lefebvreov koncept »proizvodnje prostora«

1974. godine objavljena je knjiga *Proizvodnja prostora (La production de l'espace)* u kojoj Henri Lefebvre izlaže istoimenu ideju – proizvodnju (socijalnog) prostora. Objašnjavajući pojam proizvodnje kojim operira, Lefebvre se poziva na njegovu hegelijansku konceptualizaciju kao i na kasnije Marxovo shvaćanje. Međutim, kada je u pitanju definiranje pojma prostora, na njegovom (kritičkom) povijesno-filozofskom pristupu moguće je istaknuti (barem) jednu karakterističnu crtu. Modernu povijest pojma prostora, prema Lefebvreu, karakterizira neprekinut kontinuitet: za pretkantovske mislioce, kao i za predstavnike njemačkog idealizma nakon Kanta, te kasnije, u kontekstu suvremene filozofije, prostor se razumijeva tako da je u podređenom položaju bilo u odnosu na ono apsolutno bilo u odnosu na vremenski kontinuum. Namjera je ovog izlaganja ispitati status Kantovog učenja unutar ovako prikazane povijesti pojma prostora kod Lefebvrea. Njegov stav da se prostor mora misliti s obzirom na svoju aktivnu ulogu u postojećem (kapitalističkom) načinu proizvodnje, a ne kao pasivni *locus* društvenih odnosa, sugerira da ovako koncipiran prostor posjeduje specifični »transcendentalitet« koji je moguće tematizirati u odnosu spram kantovskog.

LJUDEVIT FRAN JEŽIĆ

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

Prostor u čovjeku

Transcendentalni idealitet prostora u Kanta, Maimona i Fichtea

Kantov se kriticistički obrat u filozofiji temelji na uvjerenju da su prostor odnosno vrijeme samo empirijski realni, a transcendentalno idealni, jer su oni samo čiste forme našega vanjskoga odnosno nutarnjega osjetilnoga zrenja kojih se dakle primjena (objektivna realnost) nalazi u sabiranju i razlučivanju mnogostručja osjetivoga i stoga danoga u osjetilnim zorovima. Zato Kant kaže za prostor, skupa s izvanjskim stvarima kao predmetima u prostoru, da je »u nama«. Prostor stvarima ni ne supsistira (Newton i Clarke: kao Božje sveprisučje ili osjetilo za stvari) ni ne inherira (Leibniz: kao poredak supostojećih stvari). On je uvjet predmeta kao pojave, no sam ne može biti predmet zrenja, nego je prazan zor bez predmeta (*ens imaginarium*). Naše iskustvo poznaje samo relativno kretanje u relativnome prostoru, dok je apsolutni ili čisti prostor ideja našega uma, funkcija našega mišljenja koja omogućuje da u njem kretanja promatramo kao relativna i bilo koji empirijski prostor kao pokrenut u njem kao mirujućem. No, kao i apsolutno kretanje, prazni prostor postaje »fikcija« i »obmana uobrazilje« (Maimon) smatra li se spoznatljivim i uopće realnim predmetom. Fichte idealitet prostora i vremena dokazuje iz idealiteta predmetā koji se (u njih) postavljaju zakonom našega razuma.

EMIL JURCAN

Zadruga »Praksa«, Pula, Hrvatska

Prostor vizualnog, prostor taktilnog

Rad problematizira razlikovanje pojedinih ljudskih osjetila u procesu doživljavanja prostora. Iako ljudsko tijelo sudjeluje u prostornim odnosima integralno sa svim svojim osjetilima kao cjelinom, proces prerade osjećaja prostornosti uglavnom svodi taj doživljaj na vizualnu i taktilnu recepciju pred koje se postavljaju vrlo konkretni zahtjevi u samom oblikovanju prostora, odnosno arhitekturi. Polazeći od Lukácseve teze o specijalizaciji ljudskih osjetila, Benjaminovog isticanja dualnosti u doživljaju prostora te Framptonove kritike vizualne uvjetovanosti suvremene arhitekture i istovremeno isticanja tektonike kao ontološkog pojma u oblikovanju prostora, autor istražuje mogućnosti arhitektonskog izraza koji bi se temeljio na neposrednom, osobnom i iskustvenom poimanju prostora kao jednog od uvjeta za nesmetano ljudsko djelovanje.

HRVOJE JURIĆ

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

Javni prostori, zajedničko dobro i demokracija

Među procesima koje se zbirno naziva »krizom demokracije« važnu ulogu igra erozija zajedničkih dobara i samoga koncepta zajedničkog dobra, pri čemu se ističe pitanje javnih prostora koji su, kao i druga zajednička dobra u doba neoliberalističkog kapitalizma, podvrgnuti komercijalizaciji i privatizaciji. U ovom će izlaganju biti riječi o problematici javnih prostora u naznačenom kontekstu, što će biti potkrijepljeno primjerima Zagreba, Dubrovnika i Pule.

MIRELA KARAHASANOVIĆ

Filozofski fakultet, Univerzitet u Tuzli, Bosna i Hercegovina

Leukipovo i Demokritovo poimanje praznine kao »elementa« kozmosa

Polemike oko prostora u antici intenziviraju se zahvaljujući Parmenidovom otvaranju pitanja prirode kretanja i (ne)mogućnosti racionalnog shvaćanja promjene. Rasprave o prostoru kretale su se od negiranja do afirmiranja prostora kao nužne pretpostavke ne samo promjene uopće već i kao *granice*, pa čak i *elementa* koji uživa ontološki status. Tako su i atomisti, u pokušaju da riješe elejski problem kretanja, došli u iskušenje da se pozabave i pitanjem prostora. U ontološkom smislu atomi i praznina (prostor) ne samo da su predstavljali *elemente* cjelokupne (mnogovrsne) zbiljnosti već su ujedno i uvjet mogućnosti konstitucije univerzuma, kako onog dijela koji pripada organskom tako i onog koji čini neorganski dio kozmosa. Dajući prostoru predikat *Ništa*, a ujedno određujući ga egzistentnim koliko i samo tijelo, za Hegela je značilo korak dalje, pa čak i *otvaranje* pitanja *metafizike tjelesnosti*. Cilj je rada ukazati da su Leukip i Demokrit, zahvaljujući teoriji o praznini (prostoru), bili u mogućnosti riješiti probleme s kojima se suočavao monizam ali i Anaksagorina pa čak i Empedoklova filozofija, a to je pitanje na koji način iz prvobitne *mase materije* izvesti kako fenomene osjetilne percepcije tako i odvajanje stvari te kretanje.

IVICA KELAM

*Centar za integrativnu bioetiku, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku,
Hrvatska*

Uloga i značenje međunarodnih trgovinskih ugovora u poimanju prostora

Međunarodni trgovinski sporazumi postoje gotovo od samih početaka moderne civilizacije. Društva su međusobne kontakte i veze ostvarivale u prvom redu trgovinom i razmjenom dobara. Krajem 20. i početkom 21. stoljeća na scenu stupaju moderni multilateralni trgovinski ugovori koji drastično mijenjaju sam koncept trgovinskih ugovora. Ugovori poput NAFTA-e, TTIP-a, CETA-a, TISA-e i TPP-a najmanje se bave trgovinskom problematikom a više preuređenjem prostora i odnosa koje obuhvaćaju. U radu ćemo staviti naglasak na izmijenjenu stvarnost prostora u trgovinskim ugovorima, koji postaju predmet pregovaranja, sukobljavanja, osvajanja te izazivaju veliku kontroverzu u javnosti. Istražit ćemo ulogu međunarodnih korporacija koje preko trgovinskih ugovora osvajaju nova tržišta – prostore za svoje proizvode i usluge.

ISKRA KRSTIĆ

Beograd, Srbija

Urbani akteri

Razlike u razumijevanju gradskog prostora i njihove posljedice za urbani razvoj Zagreba i Beograda

U izlaganju ću pokušati ukazati na kompatibilnost koncepta *sistema urbanih aktera* (Bassand) s Bourdieuovom shemom *društvenog prostora* te Harveyjevim konceptom *relativnog i relacijskog prostora*, kao i njihovu relevantnost za razumijevanje aktualnih pojava u urbanom razvoju Zagreba i Beograda. *Urbani akteri* su individue ili grupe koje raspolazu određenim interesima, resursima i planovima za uređenje urbanog prostora (Bassand). Hipoteza je izlaganja da urbani akteri, odnosno stručnjaci za prostor, ekonomski akteri, političari i građani, različito percipiraju i interpretiraju fizički prostor grada jer ga doživljavaju iz različitih pozicija u *društvenom prostoru* (Bourdieu). Favorizirajući pritom određene procese (ekonomske, klimatske, biološke), oni sudjeluju u konstruiranju *relacijskog prostora*, koji kao društveno konstruiran prostor egzistira usporedno s relativnim i apstraktnim prostorom (Harvey).

IVAN MARKEŠIĆ

Institut društvenih znanosti »Ivo Pilar«, Zagreb, Hrvatska

Sveto u prostoru kao odrednica religijskoga identiteta

Sveto, kao i čovjek, ograničeno živi i ograničeno traje u prostoru i vremenu. I jedno i drugo utječu na oblikovanje čovjekova religijskog vjervanja i religijskog identiteta. Dva mjesta u Bosni i Hercegovini privlače svake godine sve veći broj hodočasnika: Podmilačje kraj Jajca kao katoličko i Ajvatovica kraj Donjega Vakufa kao muslimansko hodočasničko mjesto. Iako se ne zna točno vrijeme njihove sakralizacije, ta geografska mjesta već stoljećima imaju značaj mjesta u kojima boravi Sveto, i to posebno u vremenu ljetnoga suncostaja: u Podmilačju o blagdanu sv. Ivana Krstitelja, 24. lipnja (kamo hodočaste katolički vjernici), odnosno u prostoru Ajvatovice kraj Donjega Vakufa, također 24. lipnja (kamo hodočaste muslimanski vjernici).

Autor će u prvome dijelu dati definiciju hodočašća i naznačiti kako neki prostor postaje svetim te predočiti kako religijsko tako i društveno značenje hodočašća i hodočasničkih mjesta u kršćanstvu i islamu. U drugom i trećem dijelu rada iscrpnije će prikazati u čemu se sastoji stoljetna privlačnost Svetoga u prostoru Podmilačja kao i u prostoru Ajvatovice.

LUKA MATIĆ

Zagreb/Osijek, Hrvatska

Prema emancipatornoj prakseologiji urbanog prostora

Redefinicija urbanog prostora jedan je od procesa postsocijalističke tranzicije koji su proizveli najmasovnije i najtrajnije reakcije, i to one koje odlikuje redemokratizacija tranzicijom de-demokratiziranog javnog prostora. Utoliko redefinicija urbanog prostora nije pitanje samo tehničkih znanosti – kao što su građevinarstvo, urbanizam ili arhitektura – već je za njezino razumijevanje, povrh toga, potreban inter/transdisciplinarni angažman humanističkih i društvenih znanja.

U izlaganju ću, oslanjajući se na uvide koje su ponudili Henri Lefebvre, Rudi Supek i David Harvey, pokušati odgovoriti na pitanje što je to sadržaj *prava na grad* ali i koje zamke leže pred pokušajima njegovog teorijskog apriornog definiranja, kao i na pitanje kojim teorijskim instrumentima i perspektivama možemo Lefebvreove, Harveyjeve i Supekove teorije osuvremeniti za 21. stoljeće.

DALIA MATIJEVIĆ

Zagreb, Hrvatska

Etika institucionalne zaštite prirode

Studija slučaja Nacionalni park Krka

Cilj je izlaganja predstaviti primjene sustava procjene *etičnosti zaštite prirode* (EZP) sa svrhom omogućavanja procjene učinkovitosti institucionalne zaštite prirode u Hrvatskoj.

Sustav EZP procjene potkrijepljen je studijom slučaja u kojoj se analizira rad Javne ustanove Nacionalni park Krka (NP Krka). EZP načela koja se u NP Krka najkvalitetnije primjenjuju su *organizacijski razvoj, lokalni razvoj i održivost*, dok se načela *gradnje društvene podrške te uključenosti i suradnje* primjenjuju nedovoljno i nedosljedno. Problematična je primjena načela *legalnosti*, što dovodi u pitanje kredibilitet sustava zaštite prirode u Hrvatskoj. Ipak, analiza primjene načela *ekološke cjelovitosti, stabilnosti i kontinuiteta*, kao i načela *raznolikosti*, upućuje na usklađenost zakonskog i provedbenog okvira sustava zaštite prirode iako ukazuje na važne nedostatke, što autorica dovodi u vezu s odsustvom društvene relevantnosti zaštite prirode.

ANĐELKA MIRKOV

Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu, Srbija

Vežanost za susjedstvo – rekonceptualizacija pojma

Vežanost za susjedstvo, kao podvrsta vežanosti za mjesto, označava pozitivan afektivni odnos stanovnika grada prema rezidencijalnom području u kojemu žive. Moguće je razlikovati nekoliko nijansi značenja ovog pojma ovisno o tomu je li naglasak stavljen na emocionalnoj ili praktičnoj vežanosti te govorimo li o susjedstvu kao fizičkom ili socijalnom okruženju. Namjera je ovoga rada ukazati na preoblikovanje značenja pojma vežanosti za susjedstvo ovisno o društvenom kontekstu. Ako je susjedstvo bliže obliku tradicionalne zajednice, dominirat će vežanost za ljude (emocionalna ali i praktična). Međutim, u razdoblju neoliberalnog kapitalizma, vežanost za susjedstvo u imućnim četvrtima velikih gradova, ukoliko postoji, razvija se prije svega u odnosu na fizičko okruženje. U skladu s konceptom susjedstva kao robe, emocionalna vežanost uvjetovana je ljepotom i ugodnošću rezidencijalnog područja, a praktična vežanost njegovom sposobnošću zadovoljavanja potreba i interesa pripadnika viših društvenih slojeva.

IVAN MOLEK

Zagreb, Hrvatska

Književni prostor i prostor antimodernizma

Izlaganje razmatra početne postaje antimodernističkih interesa književnog povjesničara Zorana Kravara: knjigu *Antimodernizam* (2003.) i »Naprednjakove regresije. Krležini svjetonazori i njihovi sudari« (2004.), rad u čijem je središtu čitanje Krležina *Povratka Filipa Latinovicza*. Kod Kravara je antimodernizam definiran kao jedna *historiozofska protutendencija* u književnosti, umjetnosti i filozofiji, dok se potreba za njegovim proučavanjem tumači kao rad na korektivnoj recepciji i kao težnja da se određene prethodno važeće *damnatio memoriae* prakse privedu kraju. Zbog toga noviteta iz historiografske perspektive, zamalo izranjajućeg kulturnog dobra, kao legitimno se pitanje postavlja ono o korespondencijama književnog prostora i prostora antimodernizma.

DENIS NOVKO

Varaždin, Hrvatska

Prostor u čovjeku: odnos »izvorne« arhitekture i glazbe

U pitagorejsko-platoničkoj tradiciji antike i srednjega vijeka arhitekturu i glazbu smatralo se srodnim umijećima. Stroga proporcija koja krase oba umijeća svoj je temelj nalazila u metafizičkome principu broja prema čijoj su mjeri uređene sve stvari u skladnu cjelinu. »Izvorna« arhitektura kao uzor ima upravo ovu skladno uređenu cjelinu, pri čemu se sama skladna cjelina doživljavala kao glazbena harmonija. Schelling u svojoj *Filozofiji umjetnosti* određuje arhitekturu kao glazbu u prostoru, odnosno arhitektura je ukočena glazba, koja se očituje u geometrijskim odnosima. Umjetnička pak vrijednost i zahtjev ljepote proizlaze iz same metafizike. Ljepota djela odraz je stroge proporcije i pravilne mjere, no upravo je to prvi i najneposredniji odraz ideje, koji preko lijepih oblika i strogih proporcija dovodi do spoznaje samoga principa. Odraz i preslika kozmosa u »izvornoj« arhitekturi ima etičku i estetičku ulogu dovođenja čovjeka do njegove istinske biti, odnosno do njegove prave mjere. U ovome izlaganju razmotrit će se odnos funkcije i potrebe arhitekture spram umjetničke vrijednosti i doživljaja ljepote.

LANA PAVIĆ
Zagreb, Hrvatska

Prostor kao poligon djelovanja – mogućnosti i ograničenja

Suvremeno razumijevanje hospitaliteta kao načela mogućeg

Masovne migracije milijuna ljudi koje se događaju uslijed ratnih zbivanja, propasti država, klimatskih promjena te vjerskih progona pred sustav (nacionalnih) država postavljaju gotovo nerješivi problem odnosa prema nedomicilnoj migrantskoj populaciji. U ovakvim okolnostima promišljanje o načelu hospitaliteta postaje jedan od temeljnih zadataka suvremene filozofije, a bit će tema i mog izlaganja.

Hospitalitet se uvijek događa u prostoru – na granici, rubu ili kućnom pragu – kao odnos između onoga koji je *ukorijenjen (umješten)* i onoga koji je (svojevoljno ili prisilno) *izmješten*, pa onaj koji u »svoj« prostor prima stranca migranta ima moć prihvatiti ga ili odbiti. Ovaj odnos moći nosi rizik za gosta, ali i za domaćina, jer se temelji na povjerenju ali i strahu koji se očituje u nimalo jednostavnoj dvojbi – otvoriti vrata strancu ili ih zatvoriti? Podijeliti s njim »svoj« prostor ili ne?

BLAŽENKA PERICA

Umjetnička akademija, Sveučilište u Splitu, Hrvatska

Bezdomnost, *site specific works* i dinamika deterritorijalizacije u prostorima umjetnosti

Tema izlaganja tiče se poimanja prostora s fokusom na terminima *site specific works* i *instalacija* koji u raznim vidovima (*ambijent, performans, event, socijalna skulptura...*) dominiraju u umjetničkoj praksi i teoriji od 1960-ih do danas. Oni su smijenili modernističku kategoriju *bezdomnog djela* u smjeru suvremene prakse »Mobilization of Site-Specific Art« (Miwon Kwon). Taj pomak nalaže preispitivanje značaja nekadašnjeg poimanja »bezdomnosti« u odnosu na recentnu *dinamiku deterritorijalizacije*, što uključuje i šire, promijenjeno shvaćanje mjesta/prostora te odnosa među čimbenicima autor–djelo–promatrač u sadašnjim društveno-povijesnim uvjetima. Cilj je izlaganja dakle ponuditi uvid u navedene relacije i njihove moguće međuvjetovanosti.

LUKA PERUŠIĆ

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

Integrativna bioetika prostora

Doseg integrativne bioetike kao filozofski utemeljene transdisciplinarnе znanstveno-kulturne platforme zahtijeva od nas revidiranje cjeline postojanja prostora i vremena. Kao istraživački angažman bioetika prostora i bioetika vremena, dakle bioetika dvaju temeljnih fenomena u i spram kojih se orijentiramo, ne postoje. Implicitno, u povratnom iščitavanju raznih djela i studija svakako mogu postojati, ali tek ostaje da ih takve uopće identificiramo. Stanje upire na neugodnu činjenicu da se bavimo partikularnim odnosima unutar prostor-vremena bez da razmatramo kako nas prostor-vrijeme određuje (ako uopće) i kako se spram toga odnosimo (ako uopće). Smisao je ovog izlaganja izrazito ugrubo naznačiti temeljene crte bioetike prostora, naznačiti osnovne dimenzije i relacije koje je potrebno ispitivati, odnosno ponuditi ishodišni temelj za dva tipa osobnih namjera: za one koji se žele baviti bioetikom prostora i razvijati je te za one koji rezultate njene predmetne analize mogu kao korektiv i dopunu primijeniti u svojim ispitivanjima drugih fenomena.

MIRNA PETAK

Zagreb, Hrvatska

Konoplja u službi ekocentričnog pristupa okolišu

Uzrokujući mnoge probleme u svijetu današnjice, antropocentrično djelovanje postaje neodrživo (kao i slika svijeta uvjetovana istim konceptom). U pomaku k ekocentričnoj paradigmi, kroz zauzimanje pluriperspektivnog i transdisciplinarnog pristupa, konzumeristički odnos prema okolišu (ali i drugim živim bićima), kao i privid kontrole koju mislimo da imamo nad prirodom, moraju se iz temelja mijenjati. Integrativna metoda poželjna je i pri proučavanju konoplje – simbola ponovnog vraćanja prirodi. Upotreba konoplje u svim aspektima čovjekova života polazišna je točka u provedbi ekocentričnog koncepta u praksu. Ponovnom renesansom konoplje svrha ovakvog pristupa biva očita: implicirajući detaljno propitivanje društvenih vrijednosti i promjenu u kolektivnoj svijesti, u prvom planu leži očuvanje prirode i okoliša, Majke Zemlje, našeg jedinog *oikosa*.

JELISAVETA PETROVIĆ

Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu, Srbija

Kozmos kao (novi) socijalni prostor

U radu se razmatra pitanje socijalizacije prostora kozmosa u kontekstu brzog napretka znanosti i tehnologije ali i višestruke globalne krize s kojom se suočava suvremeno društvo. U namjeri da se ukaže na relevantnost »kozmičkih« pitanja za sociologiju i društvene znanosti općenito, u obzir se uzima nekoliko značajnih tema. Na prvom mjestu, bit će riječi o načinu na koji je prostorna ekspanzija izvan planetarnih granica povezana s ekonomskom krizom te mogućnostima nove akumulacije kapitala i komodifikacije kozmičkog prostora. Pored toga, vodeći se teorijom »umreženog društva« i pojmom »društva nadzora«, u razmatranje će se uzeti višestruka uloga satelitskog programa – od brzog protoka informacija do nadzora neželjenih aktivnosti. U zaključku se ističu nejednake mogućnosti korištenja kozmičkog prostora kako između pripadnika različitih socijalnih grupacija tako i čitavih nacija, od kojih pojedine aktivno sudjeluju u kolonizaciji svemira, dok druge ostaju na marginama ovog procesa.

SONJA PODGORELEC, SANJA KLEMPIĆ BOGADI

Institut za migracije i narodnosti, Zagreb, Hrvatska

Život na otoku – (ne)sklad čovjeka i prostora?

Otok i njegova prostorna ograničenost značajno utječu na način života i svakodnevicu otočnog stanovništva. Priroda ograničenosti otoka i vremensko-prostorna distanca odgovorne su za otočnost, koja štiti, kreira i određuje različite lokalne kulture (Marshall, 1999). Pod utjecajem dinamičnih migracija, a u novije vrijeme i suvremenih tehnologija, otoci su izloženi različitim utjecajima »izvana« koji mijenjaju društvene odnose i život zajednice.

Istraživanje kvalitete života stanovnika šibenskih otoka Krapnja, Kaprija, Prvića, Zlarina i Žirja pokazalo je da je otok čvrsta točka u životu stanovnika njihovih zajednica, pa čak i odseljenih otočana koji na otok dolaze samo povremeno. Svi oni osjećaju snažnu pripadnost maloj i intimnoj, relativno homogenoj otočnoj zajednici.

ZORANA PROTIĆ, MATIJA VELEGLAVAC

Arhitektonski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

Potencijali praznine ili o neodređenosti

Konotacija praznine podrazumijeva prikrivene sposobnosti prostora ostvarive u određenim okolnostima. U skladu s temom simpozija *Čovjek u prostoru* ovaj rad istražuje različite uvjete i moguća svojstva *nabijene praznine*. Pretpostavka polazi od praznine kao prostora svedenog na osnovne odrednice: protežnost, mjeru i materijalnost. On nije mišljen i projektiran ispražnjen u svrhu izlagačke ili izvedbene umjetnosti, već je studijski primjer potpunog odsustva kontrole, stanja u kojem je život istovremeno obustavljen i moguć. Okosnicu ovog pojma čini izostanak bilo kakvog sadržaja, duboka razdvojenost ljudske aktivnosti i ispražnjenog prostora koji je zbog svog ništavnog karaktera rijetko razmatran u arhitektonskoj teoriji i kritici. U tom segmentu namjera je izdvojiti pojedina svojstva jedinstvenih i osobitih slučajeva, graničnih unutar prakse, i proširiti značenje pojma praznine od negativnosti i ništavnosti k mogućnosti stvaranja nečeg novog. Na kraju, ključna vrijednost praznine leži u njezinoj neodređenosti.

ZDRAVKO RADMAN

Institut za filozofiju, Zagreb, Hrvatska

Prostor, predmetnost, prisutnost

Moderna kognitivna znanost sve više odbacuje ideju o spoznaji, i mentalnim fenomenima općenito, kao *unutrašnjim* procesima naglašavajući kako se ne daju isključivo svesti na živčanu aktivnost te da »nije sve u glavi« (*it ain't all in the head*). Na toj premisi formulirana je hipoteza o »proširenom umu« (*extended mind*). Ako sfera uma nije omeđena geografijom glave i tijela, onda okruženje valja prihvatiti kao moguću dimenziju mentalnog. Iz perspektive filozofije uma, dakako, pojam prostora nije onaj euklidovski, kao što nije apstraktan ni prazan. U izlaganju ću se osvrnuti na MET (*Material Engagement Theory*), koju primjerice zastupa L. Malafouris (*How Things Shape the Mind*), istaknuti originalnost pristupa ali i ograničenja »materijalizacije« toga tipa te joj suprotstaviti pojam prisutnosti (*presence*). Ako u svom tumačenju 'prisutnost' oslobodimo statičnosti, ovaj se pojam može pokazati temeljnim za razumijevanje odnosa čovjeka i njegova prostora djelovanja.

ALEKSANDRA RAIČEVIĆ

Beograd, Srbija

Čovjek danas – prašina u kiberprostoru

U današnje vrijeme hiperprodukcije i hiperstimulacije čovjek sam po sebi zadovoljava sva osjetila velikom brzinom, pri čemu je kvaliteta samog zadovoljenja potrebe sve oskudnija. Nestrpljenje i *fast forward* način funkcioniranja doveli su do toga da je i život sam po sebi sve više definiran pokretnom trakom u kojoj svaki pojedinac gubi svoju individualnost i postaje samo broj. Svjesno ili ne, većina ljudi danas (naročito pripadnici zapadne civilizacije) postaju ništa više nego generička adresa na internetu, broj više u brojaču korisnika stranica, društvenih mreža, aplikacija itd.

Gdje se definira granica između opstanka Osobnosti i njene individualnosti te opstanka u vidu pripadnika današnjeg društva i vremena? Postoji li precizna formula koegzistencije?

IVA RINČIĆ, AMIR MUZUR

*Katedra za društvene i humanističke znanosti u medicini,
Medicinski fakultet, Sveučilište u Rijeci, Hrvatska*

Potter i prostor

Prilog bioetičkom promišljanju međuodnosa okoliša, prostora i arhitekture

Pitanje prostora i prostorom uvjetovanih kulturnih oblika poput arhitekture u pravilu nije bilo područje bioetičkog interesa. Dio razloga zasigurno leži i u činjenici tradicionalnog shvaćanja bioetike kao (bio)medicinske etike, usmjerene prvenstveno odnosima u zdravstvenom procesu, te etičkim pitanjima zdravlja, liječenja i ljudskog života.

Širenje bioetike na pitanja života uopće (potaknuto dakako otkrićem djela Fritza Jahra ali i povratkom izvornim tekstovima i idejama V. R. Pottera), otvorilo je nova bioetička poglavlja interesa (priroda, biljke i životinje, okoliš, kultura, grad/urbanost itd.). U spomenutom interdisciplinarnom kontekstu postupno sazrijeva važnost bioetičkog promišljanja okoliša, prostora i arhitekture, omeđenih i uvjetovanih svim navedenim područjima interesa.

Iako tek na početku takvih istraživanja, ranije spomenuti povratak Potterovim djelima donosi autorova promišljanja međuodnosa prirodnog i društvenog života. U izlaganju ćemo se stoga usmjeriti na ulogu i utjecaj shvaćanja V. R. Pottera na arhitektonske intervencije u gradu (projekt Monona Terrace – Madison, Wisconsin), smjerajući stvaranju korpusa znanja *bioetike prostora*.

VLADIMIR RISMONDO

Odjel za kulturologiju, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Hrvatska

Problem definiranja prostora u zrcalnoj, grafičkoj i digitalnoj slici

Izlaganje s pozicije fenomenologije fokusira pojam prostora u mediju ne-imaginirane slike, tj. slike koju prije svega dohvaćamo iskustvom u fizičkom prostoru, te njegov imanentni sadržaj. U tom smislu autor se dotiče razlikovanja zrcalne, grafičke i digitalno generirane slike, ispitujući pritom i ulogu animacije u načinu kako definiramo pojam prostora. Posebnu pažnju izlaganje poklanja digitalnom grafičkom modeliranju koje u pod-mediju virtualnih slika mimetički oponaša fizičku stvarnost. U tom kontekstu najposlije se fokusira problem prostora u virtualnim računalnim realnostima koje se ne samo izjednačavaju s iskustvom fizičkog prostora (čime preispituju temeljne postavke estetike *mimesisa*) već u mnogočemu izjednačavaju iskustvo slike s našim vlastitim iskustvom zbilje.

GORAN RUJEVIĆ

Filozofski fakultet, Univerzitet u Novom Sadu, Srbija

Isaac Newton, apsolutni prostor i racionalna mehanika

Na temelju sadržaja prvog sholija *Matematičkih principa prirodne filozofije* uviđamo da Isaac Newton apsolutni prostor (kao i vrijeme) određuje kao matematički, a relativni kao opažajni. Ova se distinkcija može problematizirati ukoliko se u razmatranje uvede pozicija čovjeka kao pogrešivog spoznajnog subjekta jer se dualitet matematičko–opažajno konsekventno može razviti u nepremostivi jaz između racionalne i eksperimentalne spoznaje. To je u suprotnosti s općim projektom *Matematičkih principa*, idejom izgradnje jednog sustava svijeta. Smatramo da se rješenje ovog problema može naći pomoću dva Newtonova koncepta: jedan je stav da se čovjekovo bavljenje geometrijom direktno može proširiti na bavljenje racionalnom mehanikom, a drugi je Newtonova specifična upotreba pojma fenomena, koji za njega ne označava pojedinačnu pojavu niti datost. Time on rješava i problem odstupanja mjerenja od predviđanja.

KATARINA RUKAVINA

Akademija primijenjenih umjetnosti, Sveučilište u Rijeci, Hrvatska

Poetičko propitivanje iskustva prostora

»Suprematistička kompozicija br. 1, crno na sivom« Kristine Leko

U članku se analizira koncepcija prostora u suvremenoj umjetnosti na primjeru rada »Suprematistička kompozicija br. 1, crno na sivom« umjetnice Kristine Leko. Referencijom na Maljevičev suprematizam, Leko u prosincu 2008. godine započinje projekt umjetničke intervencije na Trgu bana Jelačića u Zagrebu gdje namjerava pokriti sve reklame, oglase, znakove i imena tvrtki u crno. Poetička intervencija, kako je sama umjetnica naziva, ima za cilj izravnim iskustvom javnog prostora potaknuti ljude na relativiziranje materijalnih dobara. Usprkos dozvolama gradskih vlasti, tvrtke o čijim se oglasima radilo odbile su njihovo uklanjanje, pa i na 24 sata, te projekt nije nikad realiziran. Rad, međutim, postoji u virtualnom prostoru, koji je također javan, te nastavlja djelovati u formi dokumentacije. Neizvedivost intervencije izravno svjedoči o porecima moći u javnoj sferi te time na paradoksalan način prikazuje njihovu »mikrofiziku«.

DARIJA RUPČIĆ KELAM

Filozofski fakultet, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Hrvatska

Privatizacija obrazovanja i sveučilišta kao javnih prostora

Namjera je rada ukazati na opće rastuću nepovoljnu klimu s kojom se susreću javne škole i sveučilišta diljem svijeta i Europe, u kojoj bivaju prisiljene sklapati javno-privatna, tzv. korporacijska partnerstva i sponzorske ugovore kao jedine moguće izvore financijskih sredstava. Škole i sveučilišta polako se transformiraju u platforme za korporacijski marketing, te postaju komercijalne enklave, mikrokozmos jednog puno šireg komercijaliziranog svijeta. Posljedica je svega nestajanje sveučilišta kao javnog prostora, »brendiranje« škola i otvaranje njihovih vrata korporatizmu. Ono što se kroz komodifikaciju polako gubi, osim navedenoga, gubitak je i same ideje »nemarkiranog«, »nebrendiranog« prostora škole i sveučilišta. Argument protiv komodifikacije obrazovanja gotovo je isti kao i onaj za očuvanje nacionalnih parkova i prirodnih rezervata. Očekivani doprinos rada ide u smjeru isticanja prijeke potrebe očuvanja prostora sveučilišta kao posljednjeg bastiona i kulturološki najopipljivijeg utjelovljenja javnog prostora i kolektivne odgovornosti, kao mjesta obrane kritičkog mišljenja i slobode akademskog izražavanja.

SLOBODAN SADŽAKOV

Pedagoški fakultet u Somboru, Univerzitet u Novom Sadu, Srbija

»Dogaćanje krajolika kao intimizirano vremenovanje«

Prostor, vrijeme i subjektivnost

U svom izlaganju razmotrit ću ideje o prostoru i vremenu koje su izložene u knjizi Milana Kangrga *Praksa – vrijeme – svijet*, posebno u njenom poglavlju pod nazivom »Dogaćanje krajolika kao intimizirano vremenovanje«. U ovom tekstu Kangrga ukazuje na važnost doživljaja krajolika u kontekstu pretvaranja apstraktnog prostora u konkretno mjesto subjektivnog događanja koji je ujedno neodvojiv od momenta ljudskog vremenovanja kao stvaralačkog čina i segmenta osmišljavanja vlastitosti.

TAMARA SERTIĆ

Centar Meleta, Zagreb, Hrvatska

Mi i njihov prostor

Što nas uči Amazona?

Namjera je ovoga izlaganja približiti prostor amazonske prašume našem svijetu te ukazati na njezin utjecaj na svakodnevni život suvremenog društva. Istovremeno fokus izlaganja bit će stavljen na dva aspekta. Jedan je od njih relevantnost očuvanja prašume iz kulturološke, filozofske, političke i biološke perspektive. Drugi je aspekt analiza odnosa čovjeka prema prostoru – odnos zapadnog svijeta prema amazonskoj prašumi, odnos domorodaca prema njoj, ali i proučavanje mikro-razine odnosa čovjeka prema prostoru, tj. ocrtavanje fenomena prostorne percepcije i prostorne inteligencije domorodačkih plemena Achuar i Sapara. Također, ovo izlaganje sagledat će i koncept utjelovljenja u plemenskim zajednicama, prostor rituala i mikropraksi s ciljem da ukaže na potrebu za međupovezanošću našeg i njihovog svijeta, tj. našeg i njihovog prostora u smislu razmjene znanja ali i međusobne podrške.

SANDRO SKANSI

Visoko učilište Algebra / IN2data, Zagreb, Hrvatska

**Umjetne neuronske mreže
i distribuirane reprezentacije pojmova:
od strojne percepcije do obrade jezika**

U ovom ćemo radu prezentirati ideju konvolucijskih umjetnih neuronskih mreža kao najvažnijeg pristupa u strojnom vidu i prepoznavanju objekata na slikama. Umjetne neuronske mreže koriste tzv. distribucijske reprezentacije pojmova koje, za razliku od klasičnih logičkih reprezentacija, fragmentiraju sadržaj pojma (po neuronima), pa se stoga smatra da su visoko specijalizirane i nesposobne naučiti više zadataka. Međutim, istu neuronsku arhitekturu moguće je iskoristiti za obradu jezika. Različite se arhitekture mogu kombinirati u funkcionalne sustave sa značajno manje problema nego kod logičkih reprezentacija, što čini sustav pogodnim za rudimentarno zaključivanje. Glavni je doprinos našeg rada razmatranje pitanja kako je moguće provesti zaključivanje s dvije premise u neuronskim mrežama a ponudit ćemo također razradu budućeg istraživanja razmatrajući nekoliko mogućih pristupa.

GORAN SUNAJKO

Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, Hrvatska

Estetička transprostornost genija u Schopenhauerovoj metafizici

Izlaganje se temelji na Schopenhauerovom estetičkom određenju genija, koji na metafizički način transcendirira svoju prostornost i vremenitost. Na temelju Kantova metafizičkog postulata o vremenu, prostoru i kauzalitetu, Schopenhauer gradi poziciju genija koji jedini može transcendirati vlastitu zadanost voljom, tijelom i sadašnjošću kao prostorno-vremenskim kategorijama. Pesimizam ovoga svijeta u prostornom i vremenskom smislu može se nadvladati estetikom koja se ne razmatra kao osjetilna zamjedba, nego kao nadosjetilno (metafizičko) transcendiranje genija koji ničim nije aficiran i uvjetovan. S tim u vezi izlaže se Schopenhauerovo razlikovanje talenta uvjetovanog prostorom i vremenom od genija koji prostor i vrijeme transcendirira. Izlaganje pokazuje kako je Schopenhauerova estetika metafizička (logika *superior*) i kao takva jedina kadra transcendirati čovjekovu prostornost i vremenitost.

ANĐELINA SVIRČIĆ GOTOVAC

Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, Hrvatska

Dehumanizacija i otuđenost kao pojave u postmodernim stambenim naseljima

Transformacija postmodernih i postsocijalističkih društava, u kojoj se ističu procesi privatizacije i tržišnog kapitalističkog poslovanja, ogleda se u svim sferama društva. Posljedice se posebno vide u kvaliteti života i stanovanja u postsocijalističkim gradovima, posebice gradskim stambenim naseljima. Proces individualizacije s druge strane, također tipičan za postmoderan kontekst, može se u današnjim naseljima iščitavati i kao otuđenost i isključenost većine građana iz svakodnevice i svakodnevnog funkcioniranja gradskih prostora, primjerice, iz ulice, iz susreta, iz komunikacije s gradom ali i s građanima, odnosno isključenosti iz »prava na grad« (Lefebvre). To često vodi smanjenoj i ugroženoj socijalnoj koheziji stambenih prostora, također i zagrebačkih, a posebno u njegovim rubnim i perifernim dijelovima. U izlaganju će se predstaviti najzanimljivije primjere navedenih stambenih prostora sa smanjenom socijalnom kohezijom, primjerice naselja Lanište (Jaruščica) i Sopnica (Jelkovec).

MATIJA MATO ŠKERBIĆ

Elektrostrojarska škola Varaždin / Glazbena škola u Varaždinu, Hrvatska

Suitsova *Utopija* – prostor u kojem se sport igra, a ne radi

Na početku rada autor razmatra položaj sporta u utopističkoj konstrukciji Tommasa Campanelle te teoriji dokolice Aristotela i Josefa Piepera, kako bi stvorio temelj i okvir za razmatranje *Utopije* Bernarda Suitsa.

U fundamentalnom djelu filozofije sporta *The Grasshopper. Games, Life and Utopia* Suits smješta sport, kao i igranje igara općenito, u poseban prostor koji naziva *Utopija*. To je prostor bez instrumentaliziranih aktivnosti te se tamo sport »ne radi« (*work*), nego »igra« (*play*) unutar igre (*game*). Upravo igranje igara, a još i više igranje u igri, pa time i sport, jest vrhovno intrinzično dobro ovog prostora, ujedno i obistinjenje pune dokolice. Štoviše, u igrama se stavljaju dodatne, nepotrebne i nenužne prepreke kako bi uživanje u procesu njihova nadvladavanja trajao što duže.

Autor daje prikaz specifične *Utopije*, kao i debate koja je o njoj uslijedila (K. Thompson, R. Scott Kretchmar, M. A. Hollowchak), da bi postavio pitanje: nije li svakim igranjem kao igranjem igre i igranjem u igranju sportske igre obistinjena i aktualizirana sportska *Utopija*?

IVA ŠOKIČIĆ
Zagreb, Hrvatska

Pozicija rodnih identiteta i konceptualizacije seksualnosti u društvu kao prostoru

Problematika rodnih identiteta unutar suvremenog shvaćanja seksualnosti bitan je dio određenja svake osobe i njene egzistencije u prostoru kao društvu i okolini u kojoj prebiva i kojom je uvelike određena, a potom i u njenom vlastitom, subjektivnom životnom prostoru, prostorima koji su međusobno sve manje komplementarni.

Doživljavanje sebe i bivanje doživljenim od drugih falocentričkom kategorizacijom posebice je izraženo u poziciji žene, odnosno razumijevanju ženskog rodnog identiteta, a sinteza psihološkog i tjelesnog te razlika spolnog i rodnog u opoziciji i kombinaciji muškog i ženskog temeljni su za pokušaj definiranja individuuma.

Uvid u koncept roda i ženskog identiteta bit će prikazana teorijama Judith Butler i Luce Irigaray, postavljanjem pitanja bitka i opstojnosti ženskoga spola kao (ne)postojećega, i u tom će se kontekstu uspostaviti moguće poveznice ove tematike u liberalnim i tradicionalno orijentiranim društvima.

ŽELJKO UVANOVIĆ

Filozofski fakultet, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Hrvatska

(Bogo)čovjek u prostoru torinskog platna

Filozofske, teološke i estetske meditacije
o pokušaju trodimenzionalne rekonstrukcije nestalog tijela

Znanstvenici u projektu istraživanja Torinskog platna iz 1978. (STRP, Colorado Springs, pod vodstvom fizičara dr. Johna Jacksona) imali su neprestani 120-satni pristup najzanimljivijem artefaktu kršćanstva, tijekom kojega je obavljeno oko 1000 testova i napravljeno oko 30000 fotografija. Digitalnom obradom tih fotografija, usporedbom s Krvavom maramom iz Ovieda, uz primjenu metode *Fast Fourier Transform* i metode *Rapid Prototyping*, Ray Downing (vlasnik Studija Macbeth) dobio je trodimenzionalni model mogućeg izgleda tijela Isusa Krista, o čemu je objavio DVD pod naslovom *Jesus Alive Again* (2015). Cilj je izlaganja artikulirati poveznice između filozofije gnoze, Tomina evanđelja, teologije pasije i uskrsnuća (u kontekstu abrahamskih religija) te estetike prijevoda dvodimenzionalnih istobojnih *pixel/dots* informacija različite gustoće s platna u trodimenzionalnu adaptaciju računalne grafike. Živimo u vremenu kada je moguće »printati« dijelove ljudskog tijela (npr. Integrated Tissue-Organ Printing System, Wake Forest Institute for Regenerative Medicine). Suvremena tehnologija postaje »božanski svemoguća«. Možemo/smijemo li »isprintati« i Sina Čovječjega?

NENAD VERTOVŠEK¹, IVANA GREGURIC²

¹*Odjel za kroatistiku i slavistiku, Sveučilište u Zadru, Hrvatska*

²*Odjel za komunikacije, Visoka poslovna škola Zagreb, Hrvatska*

Filozofija budućih kiberprostora i transhumanistička stvarnost

U »dobu slike svijeta« i digitalne percepcije sve je teže promišljati ulogu i položaj Čovjeka u prostoru i vremenu ali i smisao realizacije Čovjeka – kakvog danas poznajemo. U budućnosti će se bitno mijenjati i načini njegove percepcije i posredovanja svijeta. Kiberprostor kao svojevrsna utopija postmodernističkih simbola zapravo je najava Svijeta u kojem će kiborzi, (ne)humanoidni roboti i dronovi određivati razinu ne-ljudskosti u nama.

Transhumanisti predlažu da čovječanstvo poboljšava samo sebe i usmjerava vlastitu evoluciju prema bićima koja će nas inteligencijom nadmašiti. Podržavaju poboljšanje neljudskih bića, svaki oblik buduće umjetne inteligencije i drugih modificiranih formi života kao rezultata tehničkog i znanstvenog napretka. Takva vizija poništava zamisao samodostatnosti i ukida promišljanje tradicionalnog identiteta, uz etička pitanja kada točno umjetno poboljšana osoba prestaje biti čovjek, a tko zapravo posjeduje ili kontrolira informacije duboko u našim tijelima.

DAFNE VIDANEC

Veleučilište Baltazar, Zaprešić, Hrvatska

Problem »spacijalne orijentacije« u filozofiji Charlesa Taylora

Polazimo od tvrdnje da su prostor, vrijeme i čovjek međusobno isprepleteni realiteti svekolikog bivstovanja, koje svoj potpuni smisao dohvaća u »eteru dobra« (Ch. Taylor). Prostor, vrijeme i čovjek u temporalnom je smislu, a na tragu Aurelija Augustina, moguće pojmiti kao troaspektnu kategorijalnu određenost unutar koje cirkulira život napose. Ta troaspektna kategorijalna određenost, smatramo, odgovara trostrukoj manifestaciji Hegelova apsolutnog duha: manifestacija povijesnoga – umjetnost; sadašnjega – filozofija; i budućnoga – religija. Tvrdimo da prostor, vrijeme i čovjek predstavljaju teleologijski definirani »ontološki egzistencijal« (identitet) kojemu noviji pristupi u mišljenju pridaju *transetičko* određenje. Ovo izlaganje ima za cilj promotriti (ne)održivost tih novih pristupa na čijem začelju stoji ime filozofa Charlesa Taylora.

IRIS VIDMAR

Filozofski fakultet, Sveučilište u Rijeci, Hrvatska

Empirijski i intelektualni interes za lijepo u poeziji Roberta Frosta

U radu analiziram pjesnički opus Roberta Frosta, čije je stvaralaštvo u potpunosti inspirirano prostorom koji ga okružuje, prirodnim i urbanim, ali i darvinističkom znanošću koja čovjeka izjednačava s ostalim živim vrstama. Darwinovska slika svijeta, upotpunjena postromantičarskim napuštanjem vizije o čovjekovim neograničenim mogućnostima, postavlja pred Frosta, a onda i pred njegovog čitatelja, temeljno pitanje kojem se Frost uvijek iznova vraća: možemo li shvatiti svijet koji nas okružuje? Moja je ključna teza kako neograničena ljepota prirode za Frosta postaje epistemološka i moralna zagonetka utoliko što čovjekov um ne može shvatiti kompleksnost koja ga okružuje niti moralne obveze koje ona pred njega postavlja. Frostova poezija, držim, tako u konačnici postaje filozofski sustav u čijem je središtu lirski subjekt čiji je interes za prirodom izgrađen na opreci između onoga što Kant u trećoj kritici naziva empirijskim i intelektualnim interesom za lijepo.

DIVNA VUKSANOVIĆ, VLATKO ILIĆ

Fakultet dramskih umetnosti, Univerzitet umetnosti u Beogradu, Srbija

Prostor: teatar – mediji – stvarnost

Polazeći od pretpostavke da aktualno iskustvo stvarnosti umnogome nalikuje standardnim praksama *inscenacije*, i to na način na koji ih tretira teorija teatra tokom prošlog stoljeća, a uzimajući u obzir njeno medijsko posredovanje danas, ovom ćemo prilikom razmatrati pitanja vezana za *otjelotvorenje* (pojavljivanje, materijaliziranje) čovjeka kako na teatarskoj sceni tako i u tehnološki, odnosno medijski generiranim prostorima i uvjetima življenja. Ukoliko je, tradicionalno gledano, umjetnost teatra bila ta koja je u vezu dovodila režime reprezentacije na jednoj i prisutnosti na drugoj strani, tada nam njena »univerzalna« problematika može pomoći prilikom istraživanja suvremenih fenomena, poput virtualne ili proširene stvarnosti.

ENIS ZEBIĆ
Zagreb, Hrvatska

Prostor i lažna ideja napretka

Uzurpaciju javnog prostora od strane privatnih investitora posredovanu lokalnim i/ili nacionalnim vlastima investitori i vlasti redovito predstavljaju kao napredak, *value added*, oplemenjivanje tog prostora te nužan i logičan modernizacijski pomak. Lokalne građanske inicijative takvim se inicijativama suprotstavljaju.

Podsjećajući da je kampanilizam uvijek lokalni otpor modernizacijskim procesima, i u takvim inicijativama prepoznali smo kampanilizam, samo što više nije posrijedi suprotstavljanje modernizaciji u ime zaštite retrogradnih vrijednosti, već suprotstavljanje uzurpaciji i privatizaciji javnog prostora koju se provodi egidom modernizacije, a u ime javnog interesa i humanih vrijednosti.

Ranije smo optimistički sugerirali sposobnost lokalnih inicijativa da se takvim uzurpacijama suprotstave. Novo promišljanje dovodi taj optimizam u pitanje.

MARTINA ŽEŽELJ

Filozofski fakultet, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Hrvatska

Prostornost bitka tubitka

Ovaj rad izlaže posebnost Heideggerova razumijevanja ljudske prostornosti suprotstavljajući je prostornom određenju ostalih bića u svijetu. Prostornost bitka tubitka (*Dasein*) utemeljena je u njegovom bitku-u-svijetu (*In-der-Welt-sein*). Kao u-bitak (*In-sein*) tubitak prostor razotkriva smotrenim brigovanjem (*Besorgen*) oko pribora (*Zeug*). Pribor kao ono poslužujuće-za-nešto tubitak nikada ne razotkriva u njegovoj pojedinačnosti, već uvijek unutar cjeline pribora u koju su pribori povezani upućenjima (*Verweisung*). Pribor je u potpunosti podčinjen uputnoj strukturi te uputa, ono zato-da pribora, određuje njegov bitak kao priručnost (*Zuhandenheit*). Prostornost tubitka pokazuje se u usmjeravajuće raz-daljujućoj prirodi njegova brigovanja oko priručnog pribora. Raz-daljenje (*Ent-fernung*) je karakter bitka tubitka kojim on sebi približava pribor na koji je upućeno njegovo brigovanje. Dovodjenje u blizinu raz-daljivanja tubitka uvijek ima određeni smjer prema mjestu pojedine priborske cjeline te zato tubitak ima i karakter usmjerenja (*Ausrichtung*).

ADRESAR
SUDIONICA I SUDIONIKA

Ivo Alebić

Luka 11
HR–21230 Sinj
Hrvatska
e-mail: alebic.ivo@gmail.com

Sead Alić

Petrovogorska 16a
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: sead.alic@centar-fm.org

Boris Beck

Sveučilište Sjever
Sveučilišni centar Koprivnica
Trg dr. Žarka Dolinara 1
HR–48000 Koprivnica
Hrvatska
e-mail: bbeck@unin.hr

Josip Berdica

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Pravni fakultet
Stjepana Radića 13
HR–31000 Osijek
Hrvatska
e-mail: jberdica@pravos.hr

Danijel Berković

Biblijski institut
Kušlanova 21
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: dberkovi@outlook.com

Marin Beroš

Institut društvenih znanosti »Ivo Pilar«
Leharova 1
HR–52100 Pula
Hrvatska
e-mail: mberos@pilar.hr

Nikola Biliškov
Institut Ruđer Bošković
Bijenička cesta 54
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: nbilis@irb.hr

Vanja Borš
Suhopoljski put 7/1
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: vanja.bors@gmail.com

Vanja Brkljač
Mladena Vodičke 4
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: vanja.brkljac@gmail.com

Mladenka Dabac
Trg Drage Iblera 4
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: dabacarchitects@web.de

Amela Delić
Univerzitet u Tuzli
Filozofski fakultet
Tihomila Markovića 1
BA–75000 Tuzla
Bosna i Hercegovina
e-mail: amela.delic@untz.ba

Mina Đikanović
Univerzitet u Novom Sadu
Filozofski fakultet
Odsek za filozofiju
Dr Zorana Đinđića 2
RS–21000 Novi Sad
Srbija
e-mail: mina.djikanovic@ff.uns.ac.rs

Kristijan Gradečak

Vatroslava Jagića 7
HR–42000 Varaždin
Hrvatska
e-mail: krisgrade@gmail.com

David Grčki

Šetalište Vladimira Nazora 13
HR–51000 Rijeka
Hrvatska
e-mail: dgrcki@gmail.com

Ivana Greguric

Visoka poslovna škola Zagreb
Ulica grada Vukovara 68
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: ibanez_ivana@yahoo.com

Natali Hrbud

Ilica 60
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: natali.hrbud@email.t-com.hr

Damir Hršak

Sveučilište u Zagrebu
Metalurški fakultet
Aleja narodnih heroja 3
HR–44103 Sisak
Hrvatska
e-mail: hrsakd@simet.hr

Vlatko Ilić

Univerzitet umetnosti u Beogradu
Fakultet dramskih umetnosti
Bulevar umetnosti 20
RS–11070 Novi Beograd
Srbija
e-mail: vlatko.ilic@gmail.com

Vesna Ivezić

Primorska 27
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: vesna.ivezic9@gmail.com

Luka Janeš

Božidara Magovca 111
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: ljanes@ffzg.hr

Stefan Janković

Univerzitet u Beogradu
Filozofski fakultet
Institut za sociološka istraživanja
Čika Ljubina 18–20
RS–11000 Beograd
Srbija
e-mail: stefanjankovic87@hotmail.com

Ivan Jarnjak

Okrugljačka 21
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: jarolinus@gmail.com

Nevena Jevtić

Univerzitet u Novom Sadu
Filozofski fakultet
Odsek za filozofiju
Dr Zorana Đinđića 2
RS–21000 Novi Sad
Srbija
e-mail: jarolinus@gmail.com

Ljudevit Fran Ježić

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za filozofiju
Ivana Lučića 3
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: ljfjezic@gmail.com

Emil Jurcan

Zadruga »Praksa«
Prolaz kod zdenca 1
HR–52100 Pula
Hrvatska
e-mail: emil.jurcan@praksa.hr

Hrvoje Jurić

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za filozofiju
Ivana Lučića 3
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: hjuric@ffzg.hr

Mirela Karahasanović

Univerzitet u Tuzli
Filozofski fakultet
Tihomila Markovića 1
BA–75000 Tuzla
Bosna i Hercegovina
e-mail: mirela.2205@hotmail.com

Ivica Kelam

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Centar za integrativnu bioetiku
Ulica cara Hadrijana 10
HR–31000 Osijek
Hrvatska
e-mail: ikelam@foozos.hr

Sanja Klempić Bogadi

Institut za migracije i narodnosti
Trg Stjepana Radića 3
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: sanja.klempic@imin.hr

Iskra Krstić

Ulica Vojvode Bogdana 5
RS–11000 Beograd
Srbija
e-mail: iskra.krstic@gmail.com

Ivan Markešić

Institut društvenih znanosti »Ivo Pilar«
Marulićev trg 19/2
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: ivan.markesic@pilar.hr

Luka Matić

Gornjodravaska obala 93
HR–31000 Osijek
Hrvatska
e-mail: matic.luka.os@gmail.com

Dalia Matijević

Ivane Brlić Mažuranić 4
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: daliamatijevic@gmail.com

Andelka Mirkov

Univerzitet u Beogradu
Filozofski fakultet
Čika Ljubina 18–20
RS–11000 Beograd
Srbija
e-mail: andelkam@yahoo.com

Ivan Molek

Martijanečka 17
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: ivan.molek@zg.htnet.hr

Amir Muzur

Sveučilište u Rijeci
Medicinski fakultet
Katedra za društvene i humanističke znanosti u medicini
Braće Branchetta 20
HR–51000 Rijeka
Hrvatska
e-mail: amirmuzur@yahoo.com

Denis Novko

Preloška 1c
HR–42000 Varaždin
Hrvatska
e-mail: novkodenis@gmail.com

Lana Pavić

Stonska 1a
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: lana.pavic0102@gmail.com

Blaženka Perica

Sveučilište u Splitu
Umjetnička akademija
Zagrebačka 3
HR–21000 Split
Hrvatska
e-mail: blazenkaperica@yahoo.de

Luka Perušić

Kustošijanska ulica 293
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: lperusic@yahoo.com

Mirna Petak

Milana Artičeka 21A
HR–10090 Zagreb
Hrvatska
e-mail: petak@windowlive.com

Jelisaveta Petrović

Univerzitet u Beogradu
Filozofski fakultet
Odeljenje za sociologiju
Čika Ljubina 18–20
RS–11000 Beograd
Srbija
e-mail: vukelic.jelisaveta@gmail.com

Sonja Podgorelec

Institut za migracije i narodnosti
Trg Stjepana Radića 3
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: sonja.podgorelec@imin.hr

Zorana Protić

Sveučilište u Zagrebu
Arhitektonski fakultet
Fra Andrije Kačića Miošića 32
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: zprotic@arhitekt.hr

Zdravko Radman

Institut za filozofiju
Ulica grada Vukovara 54
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: radman@ifzg.hr

Aleksandra Raičević

Milentija Popovića 29/9
RS–11000 Beograd
Srbija
e-mail: alexa.raicevic@gmail.com

Iva Rinčić

Sveučilište u Rijeci
Medicinski fakultet
Katedra za društvene i humanističke znanosti u medicini
Braće Branchetta 20
HR–51000 Rijeka
Hrvatska
e-mail: iva.rincic@medri.uniri.hr

Vladimir Rismondo

Trg senjskih uskoka 3
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: vrismond@gmail.com

Goran Rujević

Univerzitet u Novom Sadu
Filozofski fakultet
Odsek za filozofiju
Dr Zorana Đinđića 2
RS–21000 Novi Sad
Srbija
e-mail: goran.rujevic@ff.uns.ac.rs

Katarina Rukavina

Sveučilište u Rijeci
Akademija primijenjenih umjetnosti
Slavka Krautzeka 83
HR–51000 Rijeka
Hrvatska
e-mail: katarina.rukavina@gs.t-com.hr

Darija Rupčić Kelam

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet
Odsjek za filozofiju
Lorenza Jägera 9
HR–31000 Osijek
Hrvatska
e-mail: darijarupcic@gmail.com

Slobodan Sadžakov

Jug Bogdana 29/35
RS–21000 Novi Sad
Srbija
e-mail: slobodansadzakov@yahoo.com

Tamara Sertić

Šumetilička 33
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: tamara.sertic@gmail.com

Sandro Skansi

IN2data
Marohnićeva 1/1 B1-B
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: skansi.sandro@gmail.com

Goran Sunajko

Leksikografski zavod Miroslav Krleža
Frankopanska 26
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: goran.sunajko@yahoo.com

Anđelina Svirčić Gotovac

Institut za društvena istraživanja u Zagrebu
Amruševa 8/II
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: angelinasg@gmail.com

Matija Mato Škerbić

Hrvatskih branitelja 5
HR–42000 Varaždin
Hrvatska
e-mail: matijaskerbic@gmail.com

Iva Šokičić

Šulekova 5a
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: iva.sokicic@gmail.com

Željko Uvanović

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet
Odsjek za njemački jezik i književnost
Lorenza Jägera 9
HR–31000 Osijek
Hrvatska
e-mail: zuvanovic@ffos.hr

Matija Veleglavac

Sveučilište u Zagrebu
Arhitektonski fakultet
Fra Andrije Kačića Miošića 32
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: mveleglavac@gmail.com

Nenad Vertovšek

Stomorica 7
HR–23000 Zadar
Hrvatska
e-mail: nenad.vertovsek@gmail.com

Dafne Vidanec

Veleučilište Baltazar
Vladimira Novaka 23
HR–10290 Zaprešić
Hrvatska
e-mail: dafne.vidanec@gmail.com

Iris Vidmar

Sveučilište u Rijeci
Filozofski fakultet
Odsjek za filozofiju
Sveučilišna avenija 4
HR–51000 Rijeka
Hrvatska
e-mail: ividmar@ffri.hr

Enis Zebić

Kralja Zvonimira 119
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: enis.zebic@gmail.com

Martina Žeželj

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet
Odsjek za filozofiju
Lorenza Jägera 9
HR–31000 Osijek
Hrvatska
e-mail: mzezelj1@gmail.com

IZDAVAČ

Hrvatsko filozofsko društvo

ZA IZDAVAČA

Zdravko Radman

UREDNIK

Krešimir Babel

LEKTURA I KOREKTURA

Krešimir Babel, Mira Matijević

DIZAJN KORICA

Krešimir Babel

PRIJELOM TEKSTA

Stjepan Ocvirk

TISAK

GRAFOMARK, Zagreb

NAKLADA

300

CIP zapis je dostupan u računalnom katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 000950674.

ISBN 978-953-164-192-0

